

Dupuis o.fl. gegn Frakklandi

Dómur frá 7. júní 2007

Mál nr. 1914/02

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

10. gr. Tjáningarfrelsi

Blaðamenn. Trúnaðarskyldur. Birting ólöglega fenginna gagna.

1. Málsatvik

Kærendur eru útgáfufyrirtækið Librairie Arthème Fayard og frönsku blaðamennirnir Jérôme Dupuis, f. 1964, og Jean-Marie Pontaut, f. 1947, báðir búsettir í París.

Kæran varðaði sakfellingu kæranda vegna útgáfu bókarinnar „Eyru forsetans” árið 1996 varðandi mál sem kallað var „Elysée-hleranirnar”. Það mál snerist um kerfisbundnar ólöglegar símhleranir og gagnavörslu sem stjórnað var af einni af æðstu stofnunum franska stjórnkerfisins og beindist gegn fjölda manna í þjóðfélaginu á árunum 1983-1986.

Árið 1982 hafði nefnd gegn hryðjuverkum verið komið á laggirnar. Starfaði hún samkvæmt skipun frá forsetahöllinni á árunum 1983-1986. Meðal þess sem hún tók sér fyrir hendur voru símhleranir og annað eftirlit. Í upphafi tíunda áratugarins birtu fjölmiðlar nöfn 2000 einstaklinga sem sætt hefðu eftirliti. Þar á meðal var að finna nöfn þekktra einstaklinga, ásamt nöfnum blaðamanna og lögfræðinga. Málið vakti mikla eftirtekt. Árið 1993 hófst rannsókn í málinu og brotum gegn friðhelgi einkalífs. Beindist rannsóknin m.a. að G.M. sem á umræddum tíma var yfirmaður á skrifstofu François Mitterrand forseta.

Nokkrum dögum eftir andlát François Mitterrand árið 1996 kom út bókin „Eyru forsetans” sem skrifuð var og útgefin af kærendum. Fjallaði hún um framangreindar hleranir sem stjórnað var úr forsetahöllinni.

G.M. lagði fram kæru vegna háttsemi blaðamannanna. Sakaði hann þá um notkun upplýsinga og gagna sem þeir hefðu komist yfir vegna brota gegn þagnarskyldu og um að hafa nýtt sér stolin gögn. Hann hélt því fram að 36 málsgreinar væru skrifaðir beint upp eftir yfirlýsingum sem hann hafði gefið við rannsókn málsins. Einnig að fjórir viðaukar bókarinnar samanstæðu af myndskreytingum sem væru ákveðin rannsóknargögn í málinu. Kærendur höfnuðu því að þeir hefðu komist yfir gögnin með ólöglegum hætti og neituðu jafnframt að upplýsa um heimildarmenn sína. Þeir héldu því fram að meirihluti þeirra sem rannsókn hefði beinst að vegna málsins, hefðu sjálfviljugir birt yfirlýsingar sínar á opinberum vettvangi.

Þann 10. september árið 1998 komst dómstóll í París að þeirri niðurstöðu að umræddar málsgreinar og myndskreytingin væru hluti rannsóknargagna og að sem slík væru þau einungis aðgengileg rannsóknaraðilum eða öðrum aðilum sem bundnir væru þagnarskyldu. Að mati dómara hefði kærendum, sem reyndum blaðamönnum, ekki getað verið ókunnugt um að gögnin væru af þessum toga. Blaðamennirnir voru sakfelldir fyrir notkun ólöglega fenginna trúnaðargagna. Þeim var gert að greiða 762,25 evrur í sekt. Einnig var þeim gert að greiða G.M. skaðabætur að andvirði 7.622,50 evra. Útgáfufyrirtækið var einnig talið bera ábyrgð. Bókinni var áfram dreift og engin eintök hennar voru gerð upptæk. Þann 16. júní árið 1999 staðfesti áfrýjunardómstóll í París framangreindan dóm. Þann 19. júní 2001 hafnaði hæstiréttur áfrýjun kæranda.

Í nóvember árið 2005 hlaut G.M. sex mánaða skilorðsbundinn dóm auk sektar að andvirði 5.000 evra.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur töldu að sakfelling dómara í máli þeirra hefði brotið í bága við tjáningarfrelsi þeirra samkvæmt 10. gr. sáttmálans auk 2. mgr. 6. gr. um réttinn til að teljast saklaus uns sekt væri sönnuð.

Niðurstaða

Um 10. gr.: Dómstóllinn benti á að sakfelling kæranda væri takmörkun á tjáningarfrelsi þeirra og að kveðið væri á um hana í lögum. Markmið hennar væri lögmætt, þ.e. að vernda rétt G.M. til sanngjarns réttarhalds með tilhlýðilegu tilliti til réttar hans að teljast saklaus uns sekt væri sönnuð.

Í tengslum við það hvort slík takmörkun væri nauðsynleg í lýðræðislegu þjóðfélagi benti dómstóllinn á að viðfangsefni bókarinnar lyti að málefni sem varðaði almenning. Umfjöllunin hefði varðað háttsemi stjórnvalda og upplýst hverjir væru gerendur og þolendur í máli varðandi ólöglegar hleranir. Ennfremur var ekki hægt að líta fram hjá því að á meðal þeirra 2000 manna sem eftirlitið hefði beinst að, væru fjölmargir þekktir einstaklingar.

Dómstóllinn ítrekaði að ríkið hefði lítið svigrúm þegar kæmi að því að takmarka tjáningarfrelsi í tengslum við umræðu um stjórnmal eða önnur mál er vörðuðu almenning. Einnig að svigrúm leyfilegrar gagnrýni gegn stjórnmalamönnum væri rýmra en gagnvart öðrum einstaklingum. Þrátt fyrir að G.M. væri ekki stjórnmalamaður þá hefði hann í ljósi starfs síns fyrir forsetann verið áhrifamikill maður og opinber persóna sem augljóslega tengdist stjórnmalum og æðsta anga framkvæmdarvaldsins. Einnig var ljóst að bókin eins og önnur umfjöllun um dómsmál, uppfyllti raunhæfar og stöðugar kröfur almennings um umfjöllun um virkni réttarkerfisins. Í ljósi þess taldi dómstóllinn að almenningur ætti tilkall til þess að fá upplýsingar um málið og sérstaklega hvað varðaði þær staðreyndir sem fjallað var um í bók kæranda. Dómstóllinn lagði áherslu á að fjölmiðlar gegndu mikilvægu hlutverki við umfjöllun um sakamál.

Hlutverk dómstólsins var því að ákvarða hvort hagsmunir almennings á að vera upplýstur um málið vægju þyngra en þær skyldur sem lagðar væru á kærendur í ljósi vafasams uppruna gagnanna sem þeim höfðu verið send. Í því sambandi taldi dómstóllinn réttlætanlegt að trúnaður opinberra rannsókna væri mikill sérstaklega í ljósi þeirra hagsmuna sem í húfi væru, bæði hvað varðaði framgang réttvísinnar og rétt þeirra sem rannsókn beindist að til að teljast saklausir þar til annað sannaðist. Þrátt fyrir það yrði að líta til þess að á þeim tíma sem bókin kom út hafði þegar farið fram mikil fjölmiðlaumfjöllun um málið auk þess sem það var almennt ljóst að G.M. sætti rannsókn í málinu. Hafði hann að lokum verið sakfelldur. Að auki hefði franska ríkið ekki sýnt fram á, með nægilegum hætti, að birting trúnaðargagnanna hefði haft neikvæð áhrif á annars vegar rétt G.M. til að teljast saklaus uns sekt væri sönnuð og hins vegar á þann dóm sem hann hlaut um tíu árum eftir útgáfu bókarinnar. Eftir útgáfu bókarinnar og á meðan rannsókn málsins stóð yfir hafði G.M. einnig reglulega gefið út yfirlýsingar til fjölmiðla um málið.

Í ljósi framangreinds taldi dómstóllinn að hagsmunir af því að trúnaður yrði virtur í tengslum við gögnin væri ekki yfirsterkari hagsmunum almennings. Dómstóllinn dró ennfremur í efa að hagsmunir af því að gera ekki gögn opinber væru enn til staðar, sér í lagi þegar hluti þeirra hefði þegar verið gerður opinber og væri að öllum líkindum vel þekktur í ljósi víðtækrar fjölmiðlaumfjöllunar vegna staðreynda málsins og aðildar þekktra einstaklinga að málinu.

Að mati dómstólsins væri nauðsynlegt að fara varlega í mat á nauðsyn þess að refsa blaðamönnum fyrir notkun á gögnum fengnum með ólögsmætum hætti, sér í lagi þegar umræddir blaðamenn væru að leggja sitt á vogarskálarnar í almennri umfjöllun um jafn mikilvægt málefni og raun bar vitni. Í raun væru þeir að sinna sínu hlutverki sem gæslumenn lýðræðis. Ljóst þótti af staðhæfingum kæranda sem ekki höfðu verið dregnar í efa að þeir hefðu unnið í samræmi við almennar starfsreglur stéttar sinnar, sérstaklega þar sem birting upplýsinganna hefði tengst bæði viðfangsefni málsins og einnig trúverðugleika gagnanna sem birt höfðu verið og þar með staðfest nákvæmni og áreiðanleika þeirra.

Að lokum ítrekaði dómstóllinn að takmarkanir á tjáningarfrelsinu gætu haft fælingarmátt gagnvart öðrum sem hygðust neyta þess frelsis. Þeim fælingarmætti væri ekki eytt þótt takmarkanirnar fælust einungis í hófstílltri sekt eins og um hefði verið að ræða í máli kæranda.

Að mati dómstólsins jafnaðist sakfelling kæranda á við verulega takmörkun á tjáningarfrelsi þeirra og sem slík væri hún ónauðsynleg í lýðræðislegu þjóðfélagi. Einróma niðurstaða dómstólsins var að brotið hefði verið í bága við 10. gr. sáttmálans.

Um 2. mgr. 6. gr.: Í ljósi niðurstöðu sinnar um brot á 10. gr. sáttmálans taldi dómstóllinn ekki nauðsyn á að kanna sérstaklega hvort brotið hefði verið í bága við 2. mgr. 6. gr. hans.